

**TÜRKİYE VE DÜNYA'DA**

**TAVUK ETİ VE YUMURTA**

**PİYASALARI**



**OCAK - 2021**

# TAVUK ETİ

Ocak 2021

## Dünya Tavuk Eti Verileri (bin ton)

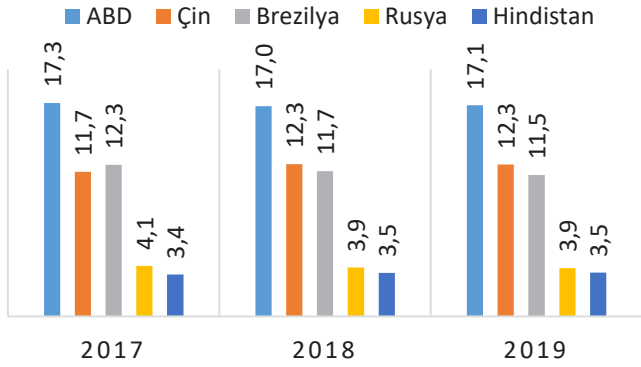
|                      | 2015    | 2016    | 2017    | 2018    | 2019    | Değişim <sup>2</sup> (%) |
|----------------------|---------|---------|---------|---------|---------|--------------------------|
| Üretim               | 103.777 | 106.737 | 110.857 | 115.013 | 118.017 | 2,6                      |
| Tüketim <sup>1</sup> | 102.177 | 105.240 | 109.144 | 113.294 | 116.324 | 2,7                      |
| İthalat              | 11.216  | 11.829  | 12.161  | 12.607  | 12.869  | 2,1                      |
| İhracat              | 12.816  | 13.326  | 13.874  | 14.326  | 14.562  | 1,6                      |

Kaynak: FAO 1/TEPGE Hesaplamaları (Erişim Tarihi: 11.01.2021), 2/Verisi bulunan son iki yılın değişimini göstermektedir.

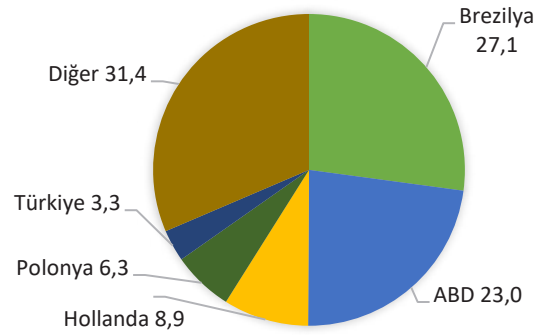
Dünya tavuk eti üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %2,6 oranında artarak 118 milyon tona ulaşmıştır. Bu üretimin %17,1'i ABD, %12,3'ü Çin ve %11,5'i Brezilya'da gerçekleşmiş olup, bu 3 ülke toplam üretimin %40,8'ini karşılamıştır. Türkiye ise %1,8'lik pay ile dünya tavuk eti üretiminde 11. sırada yer almıştır. İlk 10 üretici arasında en büyük artışın %6,5 ile Arjantin ve %4,1 ile Meksika'da olduğu görülmüştür. Dünya tavuk eti ihracatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,6 oranında artarak 14,6 milyon tona ulaşmıştır. İhracatta lider konumda olan Brezilya toplam dünya ihracatının %27,1'ini gerçekleştirirken, üretimde ilk sırada yer alan ABD %23,0 ile ihracatta ikinci sırada yer

almıştır. Dünya tavuk eti ihracatının tam olarak yarısı bu iki ülke tarafından gerçekleştirilmiştir. Dünya tavuk eti ihracatında bir önceki yıl yedinci sırada olan Türkiye ise 2019 yılında beşinci sıraya yükselmiştir. 2019 yılında tavuk eti ihracatı Hong Kong'da %44,8 ve Belçika'da %15,3 oranında azalırken, Tayland'da %16,6 ve Polonya'da %13,3 oranında artmıştır. Dünya tavuk eti ithalatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %2,1 oranında artarak 12,9 milyon tona ulaşmıştır. Meksika dünya tavuk eti ithalatında %6,7 pay ile lider konumda iken, Çin %6,1 ve BAE %5,2 paya sahiptir. Başlıca ithalatçı ülkeler arasında en büyük artış oranları %55,2 ile Çin'de ve %13,2 ile BAE'de görülmüştür.

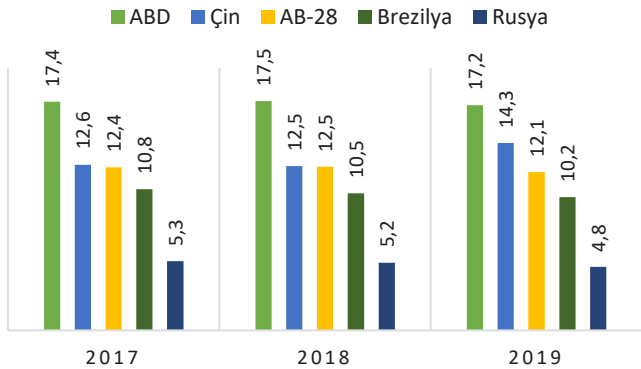
## Tavuk eti üretiminde önemli ülkeler (%)



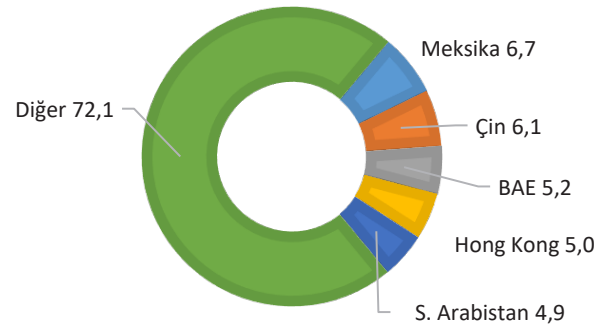
## Ülkelere göre dünya tavuk eti ihracatı (2019, %)



## Tavuk eti tüketiminde önemli ülkeler (%)



## Ülkelere göre dünya tavuk eti ithalatı (2019, %)



Türkiye’de 2019 yılında 2,1 milyon ton 440 bin ton tavuk eti ihracatı gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de artış eğiliminde olan tavuk eti üretiminde, 2016 yılından sonra 2019 yılında ikinci kez düşüş (%0,8) yaşanmıştır. 2019 yılında üretimdeki durgunluğun en önemli nedenleri, Türkiye’de 2018 yılından beri yaşanan döviz kurlarındaki dalgalanmalar ve buna bağlı olarak yüksek yem fiyatları ile kesimhanelerdeki ek kapasite eksikliğidir. Tavuk eti sektörünün büyümeye devam etmesi için ihracatın düzenli bir şekilde devam etmesi büyük önem taşımaktadır. 2020 yılında döviz kurlarındaki dalgalanmalara bağlı sorunlar

-19

zorunlar sektörü olumsuz şekilde etkilemiştir. Suudi Arabistan’ın 15 Kasım 2020 itibariyle Türkiye’den tavuk eti ithalatına yasak getirmesi sektördeki önemli sorunlardan biri olmuştur. 2020 yılı gerçekleşen 11 aylık üretim ve ihracat miktarları incelendiğinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Irak hükümetinin öngörülemeyen kararları, Suudi Arabistan’ın uyguladığı yasak ve COVID-19 salgınına rağmen 2020 yılı tavuk eti ihracatının bir önceki yılı geride bırakacağı tahmin edilmektedir.

### Türkiye Tavuk Eti Verileri (ton)

|   | 2016      | 2017      | 2018      | 2019      | 2020 <sup>4</sup> | Değişim <sup>5</sup> (%) |
|---|-----------|-----------|-----------|-----------|-------------------|--------------------------|
| <b>Üretim</b>                               | 1.879.019 | 2.136.733 | 2.156.669 | 2.138.449 | 1.954.530         | -0,8                     |
| <b>Tüketim<sup>1</sup></b>                  | 1.564.701 | 1.735.755 | 1.709.150 | 1.699.984 | 1.516.570         | -0,5                     |
| <b>İthalat<sup>2,3</sup></b>                | 85        | 2.752     | 5.845     | 1.119     | 1.413             | -80,9                    |
| <b>İhracat<sup>2</sup></b>                  | 314.402   | 403.731   | 453.366   | 439.586   | 439.373           | -3,0                     |
| <b>Kişi başına tüketim (kg)<sup>1</sup></b> | 20,4      | 22,3      | 21,6      | 21,3      | -                 | -1,4                     |

Kaynak: TÜİK (Erişim: 13.01 2021) <sup>1</sup>/TEPGE hesaplamasıdır <sup>2</sup>/020711, 020712, 020713, 020714 GTİP alınmıştır. <sup>3</sup>/Türkiye’nin tavuk eti ithalatı bulunmamakta olup; mevcut veriler iptal ve iadelerden oluşmaktadır. <sup>4</sup>/2020 yılı 11 aylık veridir. <sup>5</sup>/2018-2019 değişimi göstermektedir.

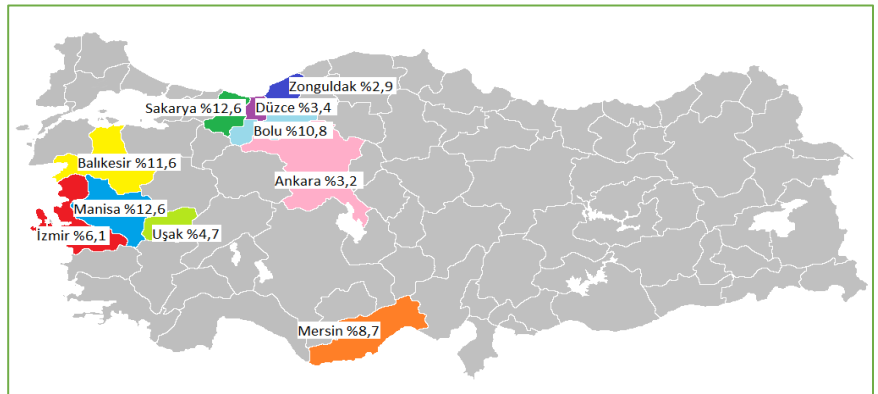
### Tavuk eti üretimi;

Türkiye’de 2019 yılında 343 milyon adete ulaşan tavuk sayısı, kümes hayvanlarının %98,2’sini oluşturmaktadır. 2018 yılında 229,5 milyon ile en yüksek seviyesine ulaşan et tavuğu sayısı 2019 yılında bir önceki yıla göre %3,3 oranında azalarak 221,8 milyon adede düşmüştür. Kümes hayvan sayısının %63,6’sını et tavuğu oluşturmaktadır.

Türkiye’de tavuk eti üretimi ve kesilen tavuk sayısı 2018 yılında tarihinin en yüksek seviyesine ulaşırken 2019 yılında azalış göstermiştir. Bir önceki yıla göre %0,8 oranında azalan Türkiye tavuk eti üretimi; 2019 yılında 2,1 milyon tona düşmüştür. Kesilen tavuk sayısı ise bir önceki yıla göre %1,7 oranında azalarak 1,2 milyar adet olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı Ocak-Kasım

dönemi tavuk eti üretim miktarı 2 milyon tona yaklaşmış olup, 2019 yılı aynı dönem üretim miktarından %0,02 daha fazladır.

Et tavuğu sayısı bölgeler bazından incelendiğinde, 2019 yılında Doğu Marmara ve Ege Bölgesi’nin toplamda %59,8 paya sahip olduğu görülmektedir. Doğu Marmara %33,5 ile et tavuğu sayısı bakımından lider konumdayken, Ege Bölgesi %26,3 ve Batı Marmara %14,3 paya sahiptir. 2019 yılında et tavuğu sayısının yarısından fazlası (%56,4) beş ilde toplanmıştır.



**Tavuk eti ihracatı;** Dünya tavuk eti ihracatında 2018 yılında yedinci sırada yer alan Türkiye, 2019 yılında beşinci sıraya yükselmiştir. 2019 yılında üretilen tavuk etinin %21'i ihraç edilmiştir.

Kanatlı sektöründe ihracatçı konumda olan Türkiye'nin 2019 yılında yapmış olduğu 457 bin tonluk kanatlı eti ihracatının %96,2'sini tavuk eti oluşturmuştur. Türkiye'nin tavuk eti ihracat miktarı 2018 yılında tarihinin en yüksek seviyesine ulaşırken, 2019 yılında düşüşe geçtiği görülmektedir. Tavuk eti ihracat miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre %3,0 oranında azalarak 440 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

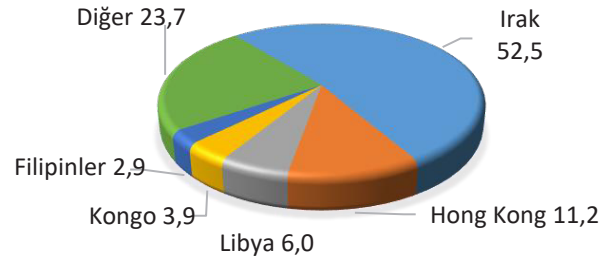
2019 yılında gerçekleştirilen 440 bin tonluk tavuk eti ihracat miktarının %53,8'i Irak'a yapılmıştır. Hong Kong (%8,4), Libya (%4,7), Kongo (%4,2) ve Angola (%2,6) 2019 yılı tavuk eti ihracatında pay sahibi olan diğer önemli ülkelerdir.

Türkiye kanatlı eti ihracat değeri 2019 yılında 571 milyon dolar olup, %95,2'sini tavuk eti oluşturmuştur. 2019 yılında 544 milyon dolara ulaşan tavuk eti ihracat değeri, bir önceki yıla göre %1,2 oranında azalış göstermiştir.

2020 yılı ilk 11 aylık dönemde tavuk eti ihracat miktarı 439 bin tona yaklaşmış olup, bu miktar 2019 yılı aynı dönem ihracat miktarından %6,8 daha fazladır. Ancak 2020 yılı Ocak-Kasım dönemine ait ihracat değeri ise 453 milyon dolar olup, bir önceki yılın aynı dönemine göre %11,6 daha azdır. Bu durum ihracat fiyatlarında düşüş olduğunu göstermekte olup, bunun en önemli sebepleri döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalar ve COVID-19 salgını nedeniyle uygulanan kısıtlamalardır.

2020 yılı 11 aylık dönemde gerçekleşen 439 bin tonluk tavuk eti ihracatının %52,5'i Irak'a, %11,2'si Hong Kong'a ve %6,0'ı Libya'ya yapılmıştır. 2020 yılı 11 aylık dönemde tavuk eti ihracatında bir önceki yılın aynı dönemine göre en büyük artış, ihracatı 4,7 katına çıkan Filipinler'dedir. Aynı dönemde Libya'da %58,9, Gürcistan'da %35,2 ve Hong Kong'da %34,2 ihracat artışı olmuştur.

### Türkiye'nin tavuk eti ihracatında önemli ülkeler (2020, %)



2020 yılı 11 aylık verisidir.

Başta Suriye ve Irak olmak üzere Orta Doğu ülkelerinde yaşanan ekonomik krizler ile ulaşım sıkıntıları, 2015 yılından bu yana Türkiye kanatlı ihracatının gelişimi önünde en önemli engeller olmuştur. Ayrıca Irak'ın ulusal sanayiye ve yerel üretimi korumak amacıyla 2018 yılından itibaren ekstra vergiler uygulaması ve 2019 yılı Mayıs ayından itibaren kanatlı ve ürünlerinin ithalatına yasak getirmesinin yanı sıra 2020 yılında Suudi Arabistan'ın getirdiği ithalat yasağı Türkiye tavuk eti ihracatını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yasaklar mevcut haliyle Türkiye tavuk eti ihracatını büyük ölçüde etkilemese de gelecek potansiyeli bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu sıkıntıların yanı sıra 2020 yılında COVID-19 salgını nedeniyle alınan tedbirler ihracatın yavaşlamasına neden olmuştur. Tüm bu olumsuzlukların yanında 2020 yılı 6 Kasım itibariyle Çin Halk Cumhuriyeti'nin kapılarını Türkiye'ye açması ve bu tarihte ilk kez tavuk eti ihracatı yapılmaya başlanması sektör açısından önemli bir gelişme olmuştur.

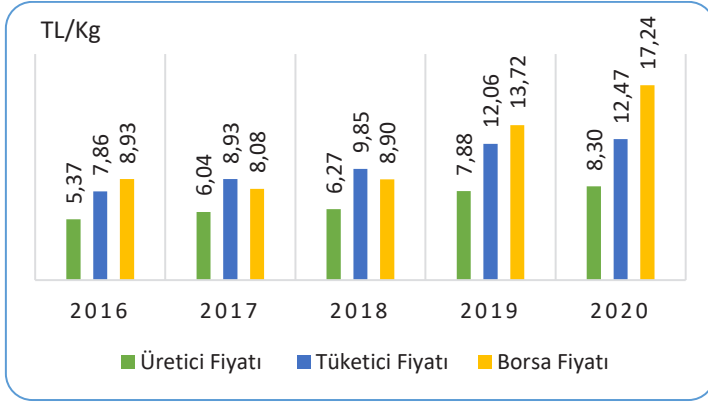
**Tavuk eti ithalatı;** Türkiye'nin tavuk eti ithalatı bulunmamasıyla birlikte, 2020 yılı 11 aylık dönemdeki 1,4 bin tonluk tavuk eti ithalatı, sınırda gerçekleştirilen iade ya da iptal işlemlerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'de ithalatın önüne geçilmesi amacıyla yüksek kanatlı eti tarifeleri uygulanmaktadır. Ancak, Türkiye kanatlı sektörü damızlık hayvan materyali bakımından dışa bağımlıdır. Türkiye, günlük civcivleri ve kuluçkalık yumurtaları çoğunlukla İngiltere ve Kanada'dan ithal etmektedir.

**Tavuk eti tüketimi;** 2019 yılında kişi başına eti tüketimi bir önceki yıla göre %1,4 oranında azalarak 21,3 kg olmuştur. 2019 yılında tüketici fiyatlarındaki %22'lik artışın, tüketimdeki bu düşüşün sebeplerinden biri olduğu söylenebilir.

### Yem Hammaddeleri

Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği verilerine göre Türkiye'de kanatlı hayvancılık sektörü üretim maliyetinin en büyük kısmını %66 oran ile yem gideri oluşturmaktadır. Türkiye Yem Sanayicileri Birliği verilerine göre 2019 yılında üretilen kanatlı yemi miktarı 10 milyon ton olup, %53,4'ünü broiler yemi oluşturmaktadır. Broiler yemi miktarı bir önceki yıla göre %1,1 oranında artarak 5,4 milyon tona ulaşmıştır. Bu yemlerin ana girdisi mısır ve soya fasulyesidir. Türkiye'de mısır üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %5,3 oranında artarak, 6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılı mısır ithalatı %69,3 artarak 3,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Soya fasulyesi üretimi bir önceki yıla göre %2,7 artarak 2019 yılında da 150 bin tona ulaşmıştır. 2019 yılında ithal edilen soya fasulyesi miktarı ise 2,6 milyon ton olup bir önceki yıla göre %0,9 azalmıştır.





Kaynak: TÜİK, HAYGEM, Manisa Ticaret Borsası

|   | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 |
|---|------|------|------|------|------|
| Tavuk Eti (TL/kg) <sup>1</sup>                            | 5,37 | 6,04 | 6,27 | 7,88 | 8,30 |
| Etlik Piliç Yemi (TL/kg)                                  | 1,19 | 1,38 | 1,79 | 2,08 | 2,72 |
| Full Fat Soya (TL/kg)                                     | 1,39 | 1,61 | 2,32 | 2,38 | 3,32 |
| Mısır (TL/kg)   | 0,73 | 0,84 | 0,95 | 1,17 | 1,45 |
| <b>1 kg tavuk eti ile alınabilecek girdi miktarı (kg)</b> |      |      |      |      |      |
| Tavuk Eti/ Etlik Piliç Yemi                               | 4,51 | 4,38 | 3,50 | 3,79 | 3,05 |
| Tavuk Eti/ Soya   | 3,86 | 3,75 | 2,70 | 3,31 | 2,50 |
| Tavuk Eti/ Mısır  | 7,36 | 7,19 | 6,60 | 6,74 | 5,72 |

Kaynak: TÜRKİYEM-BİR ve TOB verilerinden TEPGE hesaplamaları

2020 yılı tavuk eti üretici fiyatı Aralık ayında bir önceki aya %1,2, bir önceki yılın aynı ayına göre %30,1'lik artışla 8,32 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı tüketici fiyatı ise, Aralık ayında bir önceki aya %5,5, bir önceki yılın aynı ayına göre %28,3'lük artışla 14,48 TL/kg olmuştur. 2020 yılında tavuk eti borsa fiyatı Aralık ayında; bir önceki aya göre %4,6'lık azalış, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %32,3 artışla 16,54 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında ortalama borsa fiyatı bir önceki yıla göre %25,7 artmıştır.

#### Tavuk Eti Girdi Pariteleri

2020 yılında paritelerin azaldığı görülmekte olup, en büyük azalış tavuk eti/soya paritesindedir. Bu durum yem hammadde fiyatlarındaki artışın üretici fiyat artışının oldukça altında kalmasından kaynaklanmaktadır.

2019 yılında 1 kg tavuk eti ile 3,79 kg etlik piliç yemi alınabilirken, 2020 yılında 3,05 kg alınabilmektedir. 2020 yılında 1 kg tavuk eti ile alınabilecek soya miktarı 2,50 kg, mısır miktarı ise 5,72 kg'dır.

## GENEL DEĞERLENDİRME

Dünya'da 2020 yılında COVID-19 ile ilgili ekonomik zorluklar, lojistik sıkıntılar ve kilitlenmeler ile yemek servislerindeki talepteki keskin düşüşün birleşimi ticarete küresel bir gerilemeye yol açmıştır. 2020 yılının sonu itibarıyla Çin dışındaki ülkelerin COVID-19 ile ilgili ekonomik problemlerinde düzelme olmakla beraber, yemek servislerinde talep arttıkça küresel et ithalatının büyük ölçüde toparlandığı görülmektedir. 2020 yılında Çin'de Afrika Domuz Ateşi hastalığına bağlı olarak domuz eti açığının yurtiçinde et fiyatlarının yükselmesine yol açmasından dolayı tavuk eti ithalatının %60 oranında artması beklenmektedir. 2021 yılında ise Çin'in tavuk eti talebinde yumuşama olacağı öngörülmektedir. Küresel üretimin ve ihracatın 2021 yılında %2 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

2019 yılında dünya tavuk eti üretiminde 11. sırada yer alan Türkiye, ihracatta beşinci sıraya yükselmiştir. 2020 yılında

üretimin yüksek olduğu Mart ve Nisan aylarında COVID-19 salgınıyla karşı karşıya kalan Türkiye'de, otel ve restoranların kapatılması gibi önlemler, stokların artmasına yol açmıştır. Ayrıca Türkiye'de 2020'deki döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalar ve yüksek yem fiyatları üretimin yavaşlamasına neden olmuştur. 2020 yılının sonuna gelindiğinde tavuk eti talebinin ve yem fiyatlarının artması ile tavuk eti fiyatlarının yükseldiği görülmektedir.

2020 yılı sonunda Suudi Arabistan'ın Türkiye'den tavuk eti ithalatını yasaklaması, Irak ile yaşanan ihracat sıkıntıları, yeni pazar bulmada yaşanan zorluklar nedeniyle ihracat artışının durma noktasına geldiği görülmektedir. Bununla birlikte 2020 yılının sonunda önemli tavuk eti ithalatçılarından olan Çin'e ihracat yapılmaya başlanması sektör açısından büyük bir gelişmedir.

# TAVUK YUMURTASI

Ocak 2021

## Dünya Tavuk Yumurtası Verileri (bin ton)

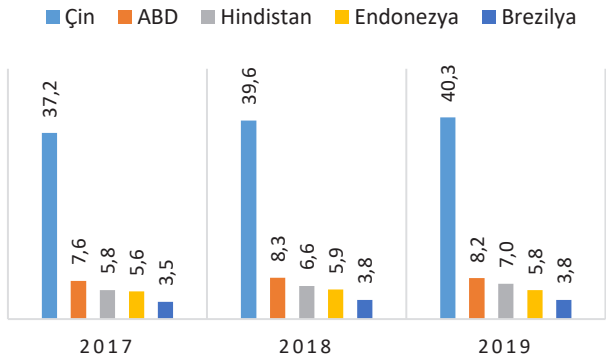
|                      | 2015   | 2016   | 2017   | 2018   | 2019   | Değişim <sup>2</sup> (%) |
|----------------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------------------------|
| Üretim               | 72.208 | 74.178 | 83.333 | 78.950 | 82.168 | 4,1                      |
| Tüketim <sup>1</sup> | 72.164 | 74.220 | 83.283 | 78.819 | 82.388 | 4,5                      |
| İthalat              | 2.022  | 2.059  | 2.155  | 2.227  | 2.542  | 14,1                     |
| İhracat              | 2.066  | 2.017  | 2.205  | 2.358  | 2.322  | -1,5                     |

Kaynak: FAO, (Egg in Shell) (Erişim Tarihi: 12.01.2021), <sup>1</sup>/TEPGE Hesaplamaları <sup>2</sup>/Verisi bulunan son iki yılın değişimini göstermektedir.

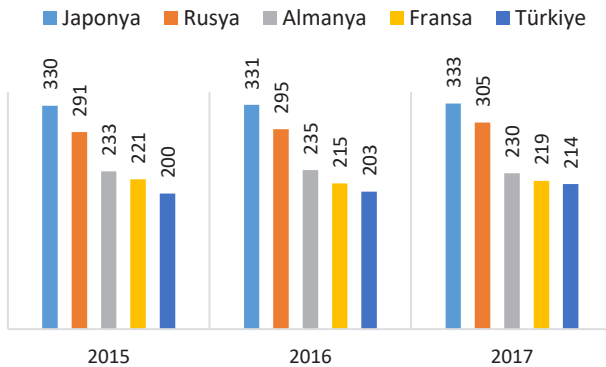
Dünya tavuk yumurtası üretimi 2019 yılında %4,1 oranında artarak 82 milyon tona ulaşmıştır. Bu üretimin %40,3'ünü tek başına gerçekleştiren Çin, dünyanın en büyük yumurta üreticisi konumundadır. Aynı yıl tavuk yumurtasının %8,2'si ABD, %7,0'si Hindistan ve %5,8'i Endonezya tarafından üretilmiştir. Türkiye ise %1,5'lik pay ile dünya tavuk yumurtası üretiminde dokuzuncu sırada yer almıştır. 2019 yılında başlıca üreticiler arasında en büyük artışın %10,3 ile Hindistan'da, %5,8 ile Çin'de ve %4,2 ile Brezilya'da olduğu görülmüştür. Dünya tavuk yumurtası ihracatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,5 oranında azalarak 2,3 milyon tona gerilemiştir. İhracatta lider konumda olan Hollanda 2019 yılı toplam dünya ihracatının %16,8'ini gerçekleştirirken,

Türkiye %11,8 ile ikinci sırada yer almıştır. 2019 yılı dünya tavuk yumurtası ihracat değeri ise, bir önceki yıla göre %7,7 oranında azalarak, 3,6 milyar dolara düşmüştür. Yumurta ihracatında önde gelen ülkelerden olan Özbekistan, son 2 yılda önemli bir artış ile beşinci sıraya yükselmiştir. 2019 yılında dünya yumurta ithalatı %14,1 oranında artmıştır. Dünya ithalatında en büyük paya sahip olan ülkeler %15,6 ile Almanya, %11,7 ile Irak ve %10,5 ile Hollanda'dır. 2019 yılı ithalatındaki artış, başta Afganistan olmak üzere Belçika, Suriye ve Hong Kong gibi ülkelerdeki ithalat artışından kaynaklanmaktadır. 2017 yılında kişi başı yumurta tüketimleri incelendiğinde, Türkiye'nin Almanya ve Fransa gibi AB ülkelerine yakın olduğu görülmektedir.

## Tavuk yumurtası üretiminde önemli ülkeler (%)

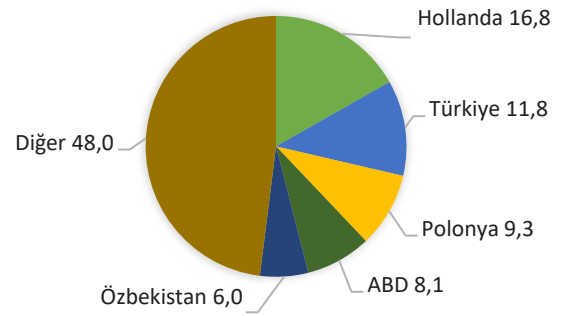


## Tavuk yumurtası tüketiminde önemli ülkeler (adet)<sup>1</sup>

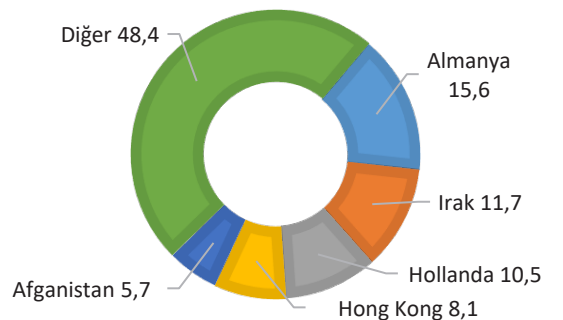


1/ Yum-bir

## Ülkelere göre dünya tavuk yumurtası ihracatı (2019, %)



## Ülkelere göre dünya tavuk yumurtası ithalatı (2019, %)



Türkiye’de 2019 yılında yaklaşık 19,9 milyar adet (1,2 milyon ton) tavuk yumurtası üretimi ile tüm yılların en yüksek seviyesine ulaşılmıştır. Ancak 2019 yılında Irak’ın yerli yumurta üretimini korumak için ithalata yasak getirmesiyle ihracat miktarı büyük ölçüde azalmıştır. İhracatta meydana gelen bu azalış 2020 yılında da devam etmiş, bu zamana kadar lider konumda olan Irak’a yapılan sevkiyat bitme noktasına gelmiştir. Irak ile yaşanan kayıplar BAE, Suriye ve Kuveyt gibi ülkelere yapılan sevkiyatlarla telafi edilmeye çalışılmış fakat ihracatta yaşanan düşüşün önüne geçilememiştir. 2020 yılında pazar konusunda yaşanan sorunlara ek olarak COVID-19 tedbirleri

doğrultusunda yaşanan lojistik aksamalar ve yavaşlama da ihracatı olumsuz yönde etkilemiştir. 2019 yılında arz fazlası nedeniyle normalin altında seyreden tüketici fiyatları 2020 yılının sonuna doğru büyük ölçüde yükselişe geçerek, 2020 yılında bir önceki yıla göre %26,0 oranında artış göstermiştir. Tüketici fiyatının 2019 yılında normalin dışında düşmesi, 2020 yılındaki artışın aşırı olduğu algısını doğurmuştur. 2020 yılında fiyat artışında yüksek yem fiyatları büyük role sahip olup, talepteki artış ve üretimdeki durgunluk da bu duruma katkıda bulunmuştur. Yumurta sektöründe 2021 yılı için hedeflenen büyümeye ulaşılması için bu sorunların çözülmesi büyük önem taşımaktadır.

### Türkiye Tavuk Yumurtası Verileri (ton)

|   | 2016      | 2017      | 2018      | 2019      | 2020 <sup>4</sup> | Değişim <sup>5</sup> (%) |
|---|-----------|-----------|-----------|-----------|-------------------|--------------------------|
| Üretim <sup>1</sup>                     | 1.131.100 | 1.205.075 | 1.227.732 | 1.243.633 | 1.127.934         | 1,3                      |
| Tüketim <sup>2</sup>                    | 855.329   | 869.945   | 887.471   | 992.735   | 929.812           | 11,9                     |
| İthalat <sup>3</sup>                    | 1.861     | 1.714     | 2.865     | 2.024     | 1.686             | -29,4                    |
| İhracat <sup>3</sup>                    | 289.354   | 348.208   | 360.849   | 273.190   | 199.808           | -24,3                    |
| Kişi başına tüketim (adet) <sup>2</sup> | 171       | 172       | 173       | 191       | -                 | 10,4                     |

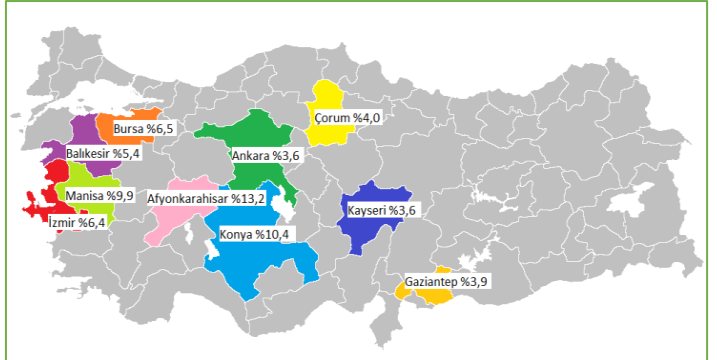
Kaynak: TÜİK (Erişim:13.01 2021) <sup>1</sup>/16 adet yumurta 1 kg olarak hesaplanmıştır. <sup>2</sup>/TEPGE hesaplamasıdır, tüketim hesaplamalarında taze yumurta alınmıştır. <sup>3</sup>/040711, 040721 GTİP alınmıştır. <sup>4</sup>/2020 yılı 11 aylık veridir. <sup>5</sup>/2018-2019 yıllarına ait değişimi göstermektedir.

### Tavuk yumurtası üretimi;

Türkiye’de 2019 yılında 343 milyon adete ulaşan tavuk sayısı, kümes hayvanlarının %98,2’sini oluşturmaktadır. Kümes hayvanlarının %34,6’sını oluşturan yumurta tavuğu varlığı bir önceki yıla göre %2,7 oranında azalarak 121 milyon adete düşmüştür.

Tavuk yumurtası üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,3 artışla 1,2 milyon tonluk (19,9 milyar adet) rekor seviyeye ulaşmıştır. Yumurtacı tavuk civcivi üretimi ise bir önceki yıla göre %0,1 oranında azalarak 2019 yılında 70,3 milyon adet olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı Ocak-Kasım dönemi tavuk yumurtası üretim miktarı yaklaşık 1,1 milyon ton (18 milyar adet) olup; 2019 yılı aynı dönem üretim miktarından %0,6 daha fazladır. Mevcut veriler doğrultusunda Irak ile yaşanan ihracat sıkıntıları ve COVID-19 salgını nedeniyle 2020 yılında Türkiye yumurta üretim artışında durgunluğun devam etmesi beklenmektedir.

Yumurta tavukçuluğunda işletmeler büyük şehirlere yakın yerlerde yoğunlaşmış olsa da Türkiye’nin her tarafına yayılmış durumdadır. Tavuk yumurtası sayısı bakımından bölgesel dağılım incelendiğinde; 2019 yılında Ege Bölgesi’nin %33,3 ile lider konumda olduğu görülmektedir. Batı Anadolu Bölgesi %15,0, Doğu Marmara Bölgesi %13,2 ve Batı Karadeniz Bölgesi %7,9 paya sahiptir. 2019 yılında mevcut yumurta tavuğu varlığının %40’ı 4 ilde toplanmıştır.



**Tavuk yumurtası ihracatı;** Kanatlı sektöründe ihracatçı konumunda olan Türkiye'nin 2019 yılında yapmış olduğu 273 bin tonluk yumurta ihracatının %91,8'ini taze tavuk yumurtası oluşturmuştur. 2018 yılında rekor seviyesine ulaşan Türkiye'nin yumurta ihracat miktarı, 2019 yılında %29,4 oranında azalmıştır. Bu azalışın en önemli sebebi Irak'ın yerli yumurta üretimini teşvik etmek amacıyla yumurta ithalatına yasak getirmesidir. 2018 yılında yumurtanın %80,4'ü Irak'a ihraç edilirken, bu oran 2019 yılında %41,4'e ve 2020 11 aylık dönemde %7,0'ye kadar düşmüştür.

Türkiye'de 2020 yılı Ocak-Kasım (11 aylık) dönemi tavuk yumurtası ihracat miktarı yaklaşık 200 bin tona yaklaşmış olup, 2019 yılı aynı dönem ihracat miktarından %20,3 daha azdır. Tavuk yumurtası ihracat değeri ise yaklaşık 227 milyon dolar olup, 2019 yılı aynı dönem ihracat değerinden %16,4 daha düşüktür. Bu dönemde en büyük azalışın %87,4 ile Irak'ta olduğu görülmektedir. Irak hükümetinin ülkeye yumurta ithal edilmesini yasaklaması bu düşüşün en önemli sebebidir. Irak ile yaşanan ihracat kayıpları alternatif ülkelerle telafi edilmeye çalışılmıştır. Bu ülkelerin başında Suriye, Kuveyt, Katar ve BAE gelmektedir.

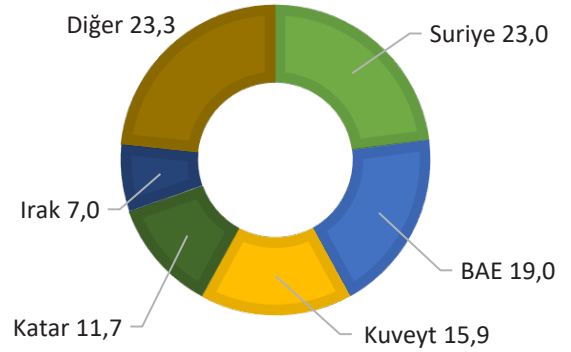
2020 yılı 11 aylık dönemde yumurta ihracatı yapılan ülke sıralaması büyük ölçüde değişmiş olup, ilk sıraya %23,0 pay ile Suriye yerleşmiştir. %19,0 pay ile BAE, %15,9 Kuveyt ve %11,7 pay ile Katar yumurta ihracatı yapılan diğer önemli ülkeler olmuştur.

Irak 2019 yılında %41,4 pay ile daha önceki yıllarda olduğu gibi lider konumda yer alırken, 2020 11 aylık dönemde en büyük azalışla (%87,4) beşinci sıraya gerilemiştir. 2020 yılı 11 aylık dönemde yumurta ihracatının, BAE, Bahreyn ve Umman'da bir önceki yılın aynı dönemine göre 3 katına, Suudi Arabistan'da 2 katına ve Afganistan'da dokuz katına çıktığı görülmektedir.

**Tavuk yumurtası tüketimi;** Türkiye'de kişi başına yumurta tüketimi bir önceki yıla göre %10,4 oranında artarak 2019 yılında 191 adete ulaşmıştır. 2019 yılında yaşanan dış ticaret sıkıntıları arz fazlasına yol açmış olup bu durum yumurta fiyatlarında düşüşe neden olmuştur. Yumurta fiyatlarındaki bu düşüşün yumurta tüketiminde artışa neden olduğu söylenebilir.

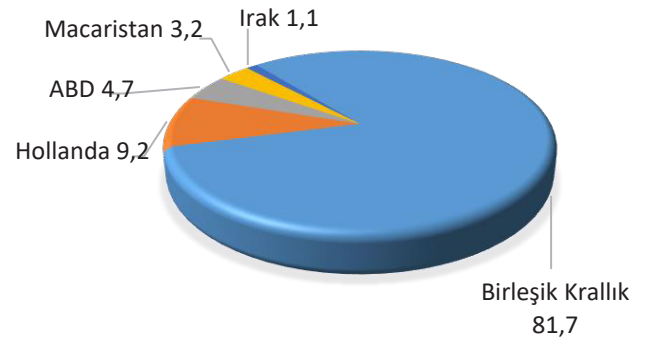
**Yem Hammaddeleri;** Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği verilerine göre, Türkiye'de kanatlı hayvancılık sektörü üretim maliyetinin en büyük kısmını %66 oran ile yem gideri oluşturmaktadır. 2019 yılında üretilen kanatlı yemi miktarı 10 milyon ton olup, bunun %38,2'sini yumurta yemi oluşturmaktadır. Türkiye Yem Sanayicileri Birliği verilerine göre yumurta yemi miktarı bir önceki yıla göre %6,3 oranında artarak 3,8 milyon tona ulaşmıştır. Bu yemlerin ana girdisi mısır ve soya fasulyesidir. Türkiye'de mısır üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %5,3 oranında artarak, 6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılı mısır ithalatı %69,3 artarak 3,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Soya fasulyesi üretimi bir önceki yıla göre %2,7 artarak 2019 yılında da 150 bin tona ulaşmıştır. 2019 yılında ithal edilen soya fasulyesi miktarı ise 2,6 milyon ton olup bir önceki yıla göre %0,9 azalmıştır.

### Türkiye'nin tavuk yumurtası ihracatında önemli ülkeler (2020, %)



2020 yılı 11 aylık veridir.

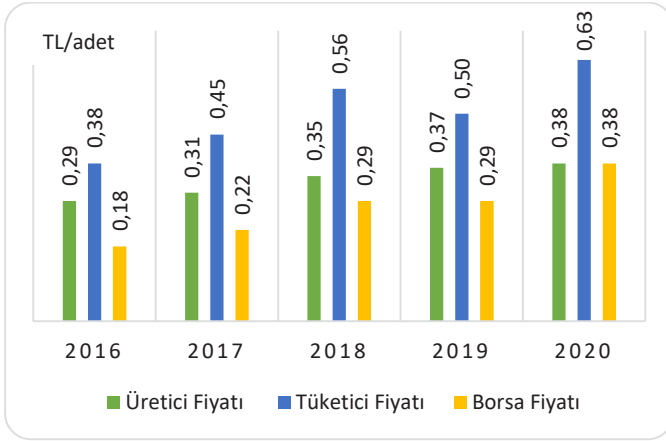
### Türkiye'nin tavuk yumurtası ithalatında önemli ülkeler (2020, %)



2020 yılı 11 aylık veridir. Kuluçkalık/damızlık yumurta alınmıştır.

**Tavuk yumurtası ithalatı;** Türkiye tavuk yumurtasında damızlık materyal bakımından dışa bağımlı durumdadır. Bu doğrultuda tavuk yumurtası üretiminin dolayısıyla damızlık materyale olan ihtiyacın durağanlaşması nedeniyle 2020 yılı 11 aylık dönemde damızlık/kuluçkalık yumurta ithalatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %11,3 azalarak, 1.584 tona düşmüştür. Bu yumurtaların %81,7'si Birleşik Krallık, %9,2'si Hollanda ve %4,7'si ABD'den ithal edilmiştir.





Kaynak: TÜİK, Borsa Fiyatı: Afyon Tic. Borsası (HTS Fiyatı)

2020 yılında tavuk yumurtası üretici fiyatı Aralık ayında bir önceki aya göre %7,6'lık ve bir önceki yılın aynı ayına göre %23,0'lük artışla 0,45 TL/adet olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı tüketici fiyatı ise, Aralık ayında bir önceki aya göre %12,9, bir önceki yılın aynı ayına göre %82,2 oranında artmıştır. 2020 yılı Aralık ayı tüketici fiyatı 0,94 TL/adet iken 2020 yılı ortalama tüketici fiyatı 0,63 TL/adettir. Yumurta borsa fiyatı, 2020 yılı Aralık ayında bir önceki aya göre %10,1, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %99,3'lük artışla 0,58 TL/adet olarak gerçekleşmiştir.

|  | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 |
|--|------|------|------|------|------|
| Tavuk yumurtası (TL/10 adet)                                       | 2,90 | 3,10 | 3,50 | 3,70 | 3,70 |
| Yumurtacı yemi (TL/kg)   | 1,07 | 1,22 | 1,54 | 1,72 | 2,19 |
| Full Fat Soya (TL/kg)  | 1,39 | 1,61 | 2,32 | 2,38 | 3,32 |
| Mısır (TL/kg)  | 0,73 | 0,84 | 0,95 | 1,17 | 1,45 |
| <b>10 adet tavuk yumurtası ile alınabilecek girdi miktarı (kg)</b> |      |      |      |      |      |
| Tavuk yumurtası/ Yumurtacı Yemi                                    | 2,71 | 2,54 | 2,27 | 2,15 | 1,69 |
| Tavuk Yumurtası/ Soya  | 2,09 | 1,93 | 1,51 | 1,55 | 1,11 |
| Tavuk yumurtası/ Mısır   | 3,97 | 3,69 | 3,68 | 3,16 | 2,55 |

Kaynak: TÜRKİYEM-BİR ve TÜİK verilerinden TEPGE hesaplamaları

#### Tavuk Yumurtası Girdi Pariteleri

2020 yılında tavuk yumurtası pariteleri incelendiğinde, bir önceki yıla göre azalma olduğu görülmektedir. Bu görünümün oluşmasında döviz kurlarında meydana gelen artış ile yem hammadde fiyatlarının büyük ölçüde artması etkili olmuştur. Yem hammadde fiyatlarındaki artışa rağmen yumurta fiyatının değişmemesi yumurta paritelerinin azalmasına yol açmıştır. Üretici fiyatının aynı kalmasına karşın soyanın %39,5 oranında artması en fazla yumurta/soya paritesinde (%28,3) düşüş olmasına neden olmuştur. 2020 yılında 10 adet tavuk yumurtası ile 1,69 kg yumurtacı yemi, 1,11 kg soya ve 2,55 kg mısır alınabilmektedir.

## GENEL DEĞERLENDİRME

Dünya yumurta üretiminde en büyük paya sahip olan Çin'in payı yıllar itibariyle artarak 2019 yılında en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2019 yılı dünya yumurta ithalatındaki artış göze çarparken bu artışın başta Afganistan olmak üzere Suriye, Belçika ve Hong Kong'dan kaynaklandığı görülmektedir. 2020 yılında COVID-19 salgının ortaya çıktığı andan günümüze kadar başta lojistik alanda olmak üzere tedarik zincirinde aksaklıklar yaşanmaktadır. Bu yaşanan aksaklıklar ve uygulanan kısıtlamalar 2020 yılı yumurta talebini ve ticaretini etkileyeceği düşünülmektedir.

Türkiye'de 2020 yılında yüksek yem fiyatları ile ihracatta yaşanan sıkıntılar nedeniyle yumurta üretiminin

durağanlaştığı görülmektedir. Üretimde az miktarda da olsa bir artış olmasına rağmen, ihracatta aynı başarı elde edilememiştir. Irak'ın yumurta ithalatına getirdiği yasak Türkiye ihracatını önemli ölçüde etkilemeye devam etmektedir. 2020 yılına kadar yumurta ihracatında liderliği koruyan ancak 2020 yılında beşinci sıraya gerileyen Irak'a yumurta ihracatı bitme noktasına gelmiştir. Irak'tan sonra Suudi Arabistan'da Türkiye'den yumurta ithalatını yasaklamıştır. İhracat sorunlarının yanı sıra yüksek yem fiyatları da 2020 yılında sektörün büyümesi açısından engel oluşturmaktadır. Yüksek yem fiyatları özellikle 2020 yılının son aylarına doğru yumurta tüketici fiyatlarının önemli ölçüde artmasına yol açmıştır.

Kaynak: <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>